

NHÂN VẬT TÍNH DỤC TRONG TIỂU THUYẾT *DƯỚI TÁN RỪNG THỐT NỐT* CỦA NGUYỄN TAM MỸ

Phạm Khánh Duy

Trường Đại học Cần Thơ

Tóm tắt: Tính dục là một trong những vấn đề xuất hiện phổ biến trong văn học hiện đại Việt Nam. Trong đó, kiểu nhân vật bản năng tính dục đã được các tác giả tập trung xây dựng, khai thác ở góc độ khao khát tính dục, những ẩn ức, những hành vi nổi loạn và cả những cô đơn, đau khổ khi không được thỏa mãn nhu cầu bản năng. Bài viết đã vận dụng lý thuyết tính dục trong phân tâm học để soi chiếu vào các nhân vật trong tiểu thuyết *Dưới tán rừng thốt nốt* của Nguyễn Tam Mỹ, sử dụng kết hợp các phương pháp nghiên cứu như phương pháp thống kê - phân loại, phương pháp cấu trúc - hệ thống, phương pháp phân tích - tổng hợp, phương pháp so sánh để làm rõ những biểu hiện của tính dục trong đối tượng nghiên cứu. Từ đó, có thể nhận thấy sự quan tâm của nhà văn đối với con người cá nhân trong cuộc chiến tranh sinh tử diễn ra trên đất bạn Campuchia từ năm 1979 đến năm 1989.

Từ khóa: Tiểu thuyết, nhân vật tính dục, phân tâm học, chiến tranh biên giới, ẩn ức.

1. MỞ ĐẦU

Cuộc chiến tranh biên giới Tây Nam sau năm 1975 đã hình thành nên một dòng văn học có giá trị, nối tiếp hai dòng văn học thời kỳ kháng chiến chống Pháp và chống Mỹ trước đó. Dòng văn học này tập hợp những cây bút chuyên viết về đề tài chiến tranh biên giới Tây Nam trong thời gian diễn ra cuộc chiến tranh và vẫn còn sáng tác bền bỉ đến tận ngày hôm nay. Viết về cuộc chiến tranh diễn ra tại biên giới Tây Nam (Việt Nam) từ năm 1975 đến năm 1978 và trên lãnh thổ Campuchia từ năm 1979 đến năm 1989 với với nhiệm vụ tình nguyện cao cả, các tác giả đã phản ánh chân thật sự khốc liệt của một thời đại mà hai dân tộc, đặc biệt là nhân dân Campuchia bị tàn sát dã man bởi chế độ diệt chủng Khmer Đỏ. Đồng thời, các cây bút trong mảng sáng tác này còn tập trung tái hiện cuộc sống chiến đấu của người lính Quân tình nguyện Việt Nam, đi sâu khám phá đời sống nội tâm, những góc khuất của các nhân vật bằng ngòi bút mới mẻ, hiện đại và táo bạo. Dòng văn học về chiến tranh biên giới Tây Nam có những đóng góp không nhỏ cho tiến trình hiện đại hóa văn học Việt Nam, trong đó phải kể đến thành công của thể loại tiểu thuyết. Tiểu thuyết về đề tài chiến tranh biên giới Tây Nam đạt được những thành tựu rực rỡ, mỗi tác phẩm là một “mảnh ghép” khác nhau nhưng tất cả đều được sinh thành bằng cảm hứng mãnh liệt về cuộc chiến tranh biên giới. Một số tác phẩm tiêu biểu có thể kể đến như *Không phải trò đùa* (Khuất Quang Thụy), *Bên dòng sông*

Mê (Bùi Thanh Minh), *Miền hoang* (Sương Nguyệt Minh), *Biên giới* (Nguyễn Quốc Trung), *Hoang tâm* (Nguyễn Đình Tú), *Mùa xa nhà* (Nguyễn Thành Nhân),... Trong số đó, không thể không kể đến tiểu thuyết *Dưới tán rừng thốt nốt* của nhà văn Nguyễn Tam Mỹ.

Nguyễn Tam Mỹ tên khai sinh là Thái Nguyên Tài, sinh năm 1959 tại Quảng Nam. Ông là Hội viên Hội Nhà văn Việt Nam, đã xuất bản một số tác phẩm có giá trị ở nhiều thể loại khác nhau như *Than lửa và tàn tro* (thơ, 1992), *Lời ru oan nghiệt* (truyện ngắn, 1997), *Nửa ngàn ngày đi gõ cửa quan* (bút ký, 2009), *Máu và tội ác* (tiểu thuyết, 2010), *Tuổi thơ trong chiến tranh* (truyện dài, 2011), *Ngọn đèn dầu trước khi lụi tắt* (tạp văn, 2017),... Trước khi là cầm bút, Nguyễn Tam Mỹ từng cầm súng làm nhiệm vụ quốc tế ở Campuchia. Những năm tháng sống và chiến đấu ở nước bạn, Nguyễn Tam Mỹ đã tích lũy được những trải nghiệm vô cùng quý giá, gom góp những chất liệu sống động nhất về cuộc chiến tranh biên giới Tây Nam. Những trải nghiệm và chất liệu chiến tranh đó đã được Nguyễn Tam Mỹ đưa vào tiểu thuyết *Dưới tán rừng thốt nốt*. Đây là tác phẩm đặc sắc ở cả hai phương diện: nội dung và nghệ thuật, một đóng góp đáng kể cho dòng văn học về chiến tranh biên giới. Nhận thấy được giá trị của *Dưới tán rừng thốt nốt* cũng như những dấu ấn của tiểu thuyết hiện đại, ở bài báo này, chúng tôi tập trung làm rõ hình tượng nhân vật tính dục trong tiểu thuyết *Dưới tán rừng thốt nốt*. Thông qua kiểu nhân

vật tính dục, người đọc có thể thấy được sức hấp dẫn của *Dưới tán rừng thốt nốt* phần lớn nằm ở diễn ngôn tính dục mà Nguyễn Tam Mỹ thể hiện.

2. NỘI DUNG

2.1. Khái quát về tính dục và nhân vật tính dục

Từ lâu, tính dục là một trong những vấn đề được giới nghiên cứu quan tâm. Thông thường khi nghĩ về tính dục con người thường gắn nó với những ham muốn bản năng, hành vi tình dục. Tuy nhiên khi đã trở thành một phạm trù trong nghiên cứu, mỗi nhà nghiên cứu lại đưa ra những quan điểm khác nhau và lý giải ở những góc độ khác nhau về tính dục. **Chủ nghĩa Freud (Freudisme)** đã phân bộ máy tâm lý thành *cái Nó (Id)*, *cái Tôi (Ego)* và *cái Siêu Tôi (Super - Ego)*, trong đó *cái Tôi* chịu ảnh hưởng từ tri giác, chịu tác động từ bản năng và ham muốn. Trong hai dạng bản năng (bản năng tính dục và bản năng chết) mà Freud thừa nhận tồn tại, bản năng tính dục (Eros) là một dạng rất quan trọng và dễ nhận thấy. Trong *Cái Tôi và cái Nó*, Freud (2016) cho rằng bản năng tính dục “được giải phóng khỏi mọi ức chế, cũng như các xung năng, bị ức chế trong mục đích của chúng ta và được thăng hoa, những xu hướng có nguồn gốc từ bản năng tính dục” [1]. Theo quan điểm của Freud (2016), tính dục không chỉ là phương diện bao quát mọi cung bậc tình cảm, cảm xúc của con người và tồn tại trong suốt cuộc đời mà nó còn là “bản năng vô thức quan trọng nhất, quy định sự tồn tại và phát triển thành các giai đoạn tiến hóa khác nhau của mỗi đời người” [2]. Lý thuyết tính dục đã được Freud khái quát thành thuật ngữ “libido” dùng để chỉ năng lực tính dục bên trong mỗi con người có ý nghĩa quan trọng trong việc hình thành nhân cách. Từ cơ sở đó, Freud có thể nhận ra sự tồn tại của những động cơ vô thức liên quan mật thiết với “đồn nén”, trong đó nổi bật là “đồn nén tính dục” (xuất hiện khi những ham muốn bản năng của con người không được giải quyết thấu đáo). Freud đã nâng tính dục lên thành vấn đề tâm lý vô thức được ẩn chứa trong thẳm sâu cá thể người, khẳng định ý nghĩa của tính dục trên hành trình phát triển của con người cả về sinh lý lẫn tâm lý. Quan niệm về tính dục của Freud đã phân

nào “đập vỡ” những suy nghĩ ấu trĩ xem tính dục là bản chất, hành vi xấu xa, thô tục.

Năm 1978, **Foucault** công bố nghiên cứu *The History of Sexuality* luận bàn thêm về vấn đề tính dục mà Freud đã từng khởi xướng. Foucault đã đối thoại lại với Freud mà cụ thể là Foucault không hoàn toàn đồng tình với việc Freud cho rằng con người có thể tìm hiểu và kiểm soát tính dục. Foucault (1978) cho rằng: “Không nên nghĩ về tính dục như một cái gì đó tồn tại khách quan mà quyền lực cố gắng để kiểm chế hoặc như một lĩnh vực mờ tối mà tri thức cố gắng để từng bước khám phá ra” [3]. Trong quan điểm của Foucault, tính dục trở thành một hiện tượng văn hóa, một tạo tác của lịch sử. Foucault đã chỉ ra sự xuất hiện của diễn ngôn về tính dục trong xã hội và trong văn chương. Quan điểm của Foucault góp phần không nhỏ trong việc nghiên cứu vấn đề con người trong văn học, đặc biệt là tiếp cận con người ở góc độ diễn ngôn tính dục. Từ quan điểm của Freud và Foucault, con người cần phân biệt rạch ròi giữa hai thuật ngữ *tính dục* và *tình dục*. *Tính dục* là cái bản thể, là một thuộc tính quan trọng cần có trong cuộc sống con người; còn *tình dục* là hành động tính giao được thể hiện ra bên ngoài. Mặc dù có sự phân biệt rõ rệt, song giữa cái thuộc tính và hành động có mối quan hệ chặt chẽ. Nói đúng hơn, tính dục là nguyên nhân thúc đẩy những hành vi tính giao nhằm thỏa mãn những ham muốn thẳm sâu bên trong mỗi con người.

Kiểu nhân vật bản năng tính dục xuất hiện khá phổ biến trong văn học hiện đại Việt Nam. Khi xây dựng hình tượng nhân vật bản năng tính dục, các tác giả không ngần ngại bóc trần những ham muốn bản năng, lột tả chân thật những hành động giao cấu thể xác của con người để biểu đạt những thông điệp thẳm sâu về quyền sống chính đáng. Theo Vũ Thị Trang (2020), vấn đề tính dục trong văn học “thể hiện cái Tôi cá nhân tự do trong tình yêu, tình dục, trong việc lựa chọn cách sống, thậm chí là ngay cả việc lựa chọn giới tính cho mình” [4] của độc giả mà nhằm mục đích khơi lên những khát vọng chân chính, phần “Người” của mỗi cá nhân.

2.2. Nhân vật tính dục trong tiểu thuyết *Dưới tán rừng thốt nốt*

Với dung lượng 222 trang, tiểu thuyết *Dưới tán rừng thốt nốt* của Nguyễn Tam Mỹ đã dựng lại bức tranh cuộc sống diễn ra trên đất nước Campuchia cuối những năm 70, đầu những năm 80 của thế kỷ XX. Mọi tình tiết, sự kiện trong tác phẩm xoay quanh nhân vật trung tâm tên Phiên - người lính quân tình nguyện trẻ trung, nhiệt huyết và đầy khát vọng. Khi sang Campuchia thực hiện nghĩa vụ quốc tế, Phiên được phân công làm “chùm - niêng - ca” (chuyên gia) tại phum X’re Kaxan. Ở đây, Phiên đã gặp gỡ và thân thiết với cô gái Khmer xinh đẹp Sô Khây, được Sô Khây giúp học ngôn ngữ Khmer và Lào. Những ngày tháng gắn bó với phum X’re Kaxan, Phiên đã được đồng bào trong phum và gia đình Sô Khây yêu thương, chờ che và giúp đỡ hết lòng. Một thời gian sau, Phiên nhận nhiệm vụ mới tại Kós Sâmpia, vì thế anh phải rời phum X’re Kaxan để chuyển sang Đảo Qùy cùng một số đồng đội khác làm chuyên gia giúp bà con nơi đây thay đổi cách sống và tiêu diệt tàn dư của chế độ diệt chủng Khmer Đỏ còn sót lại. Tại Kós Sâmpia, một cô gái trẻ trung sôi nổi và táo bạo khác là Krolanh đã phải lòng Phiên, khát khao được hiến dâng cho Phiên. Tuy nhiên, với trách nhiệm của người lính tình nguyện, Phiên không thể đáp lại tình cảm của cả hai cô gái Khmer. Cuối mùa khô, “kontop” Việt Nam đã mở trận đánh vào Căn cứ 2480 tiêu diệt đầu não. Chiến thắng này đã giúp Phiên tạo được lòng tin đối với nhân dân và cấp trên, anh được cử đi học ở một trường sĩ quan nhưng anh đã từ chối vì muốn trở lại Việt Nam với những giấc mộng còn dang dở.

Nhân vật Phiên cùng hai cô gái Khmer (Sô Khây và Krolanh) thuộc kiểu nhân vật bản năng tính dục trong tiểu thuyết *Dưới tán rừng thốt nốt*. Nhận xét về diễn ngôn tính dục (*Libido discourse*) trong tiểu thuyết về chiến tranh biên giới nói chung và chiến tranh biên giới Tây Nam nói riêng, nhà nghiên cứu Phan Tuấn Anh (2019) cho rằng: “Chỉ đến tiểu thuyết về chiến tranh biên giới, góc độ tính dục, vô thức, các ẩn ức, dục năng tính dục của người lính mới được quan tâm, khai thác như một ứng xử nhân văn của tác giả” [5]. Tác giả này đề cao vai trò của phương diện tính dục, sự xuất hiện của nhân vật bản năng tính dục trong tiểu thuyết chiến tranh biên giới. Với việc lồng ghép dấu ấn phân tâm học vào tiểu thuyết *Dưới*

tán rừng thốt nốt, rõ ràng, Nguyễn Tam Mỹ đã tái hiện “thân phận, nỗi đau của cá nhân đương đại hòa quyện, đổ bóng lên thân phận và nỗi đau của dân tộc và đất nước” [5]. Đặt tiểu thuyết *Dưới tán rừng thốt nốt* của Nguyễn Tam Mỹ dưới ánh sáng lý thuyết phân tâm học - nhìn từ phương diện tính dục, chúng tôi khám phá, giải mã những ẩn ức tính dục và những hành vi nổi loạn của các nhân vật: Phiên, Sô Khây, Krolanh. Việc tìm hiểu đời sống tính dục của các nhân vật trong tiểu thuyết này nhằm khơi lên những khao khát vốn dĩ rất bình thường, trần tục của con người. Những khát khao đó chính là thuộc tính bên trong, cái bản thể của mỗi con người.

2.2.1. Những ẩn ức tính dục

Trong phân tâm học, thuật ngữ *ẩn ức* hay *dồn nén (Reflouement)* được hiểu là quá trình tinh thần được gây ra bởi một xung đột nguyên lý khoái cảm và nguyên lý hiện thực. Lại Nguyên Ân (2017) trong công trình *150 thuật ngữ văn học* đã làm rõ nội hàm của những dồn nén, ức chế được sinh ra bởi ham muốn tính dục (*Libido*) không được thỏa mãn. Lại Nguyên Ân đã dựa theo quan điểm của Freud để phân ra ba bậc đời sống tinh thần của con người là cái “Tôi” (Ego), cái “Nó” (Id), cái “Siêu Tôi” (Super - Ego) và cho rằng: “Nó là trung tâm của những bản năng mù: hoặc những bản năng tính dục, hoặc là bản năng xâm kích, chúng muốn được thỏa mãn ngay lập tức, không kể gì đến các quan hệ của chủ thể với thực tại bên ngoài”, “Cái Siêu Tôi bao hàm những khuôn mẫu, những răn cấm và những khích lệ về đạo đức, được cá nhân lĩnh hội một cách vô thức trong quá trình giáo dục” [6]. Từ đây có thể thấy, khi cái “Nó” trỗi dậy, những ham muốn tính dục của con người dâng trào mãnh liệt nhưng con người không thể làm cho cái “Nó” được thỏa mãn bởi có sự ngăn cấm của cái “Siêu Tôi”. Cái “Siêu Tôi” đã giúp cho con người nhận ra được những rào cản của đạo đức, xã hội khiến con người không thể tự do buông phóng bản năng. Vì điều này mà ẩn ức, dồn nén ham muốn tính dục được sinh ra. Trong tiểu thuyết *Dưới tán rừng thốt nốt* của Nguyễn Tam Mỹ, cả ba nhân vật Phiên, Sô Khây và Krolanh đều rơi vào tình trạng dồn nén tính dục. Freud (2020) khẳng định: “Sự khát dục giống như sự đói ăn nói chung. Người ta đói tức là bản năng cần tiêu thụ đồ ăn cần được thỏa mãn, cũng như

người ta khát dục khi bản năng cần nhục dục cần được thỏa mãn” [7]. Tuy nhiên, cả ba nhân vật kể trên đều không thể được thỏa mãn bởi những cấm đoán của xã hội, đạo đức.

Trở thành người lính tình nguyện thực hiện nhiệm vụ cao cả ở nước bạn Campuchia, nhân vật Phiên - chàng trai trẻ trung, nhiệt huyết ý thức được những điều “nên” và “không nên” của lính tình nguyện. Phiên hiểu rằng: “Bộ đội tình nguyện Việt Nam làm nhiệm vụ quốc tế ở Campuchia, lấy vợ người Khmer là vi phạm 9 điều quy định của cấp trên, lục thum (nghĩa là ông lớn) kỷ luật nặng lắm” [8]. Vì thế, mặc dù nhân vật Phiên rất yêu hai cô gái Khmer là Sô Khây và Krolanh, bản năng đàn ông được vẻ hấp dẫn và tình tứ của hai người con gái đánh thức, song Phiên vẫn giữ khoảng cách với hai cô gái. Ham muốn tính dục đã bị cái “Siêu Tôi” trong hệ thống vùng đời sống tâm thần của Phiên ngăn cấm, sinh ra những ấn ức tính dục. Nguyễn Tam Mỹ đã xây dựng hình tượng nhân vật Phiên với những yếu tố bản năng tính dục. Khi được hai cô gái Khmer tìm cách đánh thức bản năng đàn ông, ham muốn tính dục dâng trào bên trong nhân vật Phiên. Sự trở đi trở lại của vấn đề tính dục trong tiểu thuyết *Dưới tán rừng thốt nốt* nói chung và đối với nhân vật Phiên nói riêng như một ám ảnh nghệ thuật, khẳng định vị trí của tính dục trong quan niệm thẩm mỹ của Nguyễn Tam Mỹ. Với điều này, Nguyễn Tam Mỹ đã ngầm khẳng định tính dục là căn tính chung và xếp tính dục ngang tầm với những nhu cầu khác của con người. Những khoái cảm và ham muốn dâng lên trong Phiên khi được Sô Khây và Krolanh kích thích là chuyện hiển nhiên, tuy nhiên, cái “Siêu Tôi” quá lớn trong tâm lý của nhân vật tôi đã kiểm duyệt và ngăn cấm hành vi tính dục của nhân vật. Ấn ức tính dục khiến nhân vật Phiên rơi vào trạng thái khó chịu: “Cái của nợ vồng lên khiến tôi không thể đứng dậy nhường chỗ cho Krolanh bước lên cầu thang, đành né người để em đi ngang qua” [8]. Đôi lần, cái “Nó” trong nhân vật Phiên có xu hướng lấn lướt sự kiểm duyệt của cái “Siêu Tôi” để được giải tỏa năng lượng “libido” nhưng phân ý thức đã kịp thời kìm nén “cái lỗi của vô thức” [9] - tính dục. Nhân vật Phiên đã dừng lại hành vi tính giao của mình và tìm cách tránh né nguồn kích thích (hai cô gái Khmer): “tôi biết sẽ khó kìm chế

được bản năng của một thằng đàn ông, nếu Krolanh tiếp tục dần tới” [8]. Rõ ràng, ấn ức tính dục khiến cho nhân vật này hằng hực và luôn trong tâm thế bức bối.

Tiểu thuyết Việt Nam sau năm 1975 nói chung và tiểu thuyết về đề tài chiến tranh biên giới Tây Nam nói riêng không ngần ngại khi lột tả hình ảnh người phụ nữ với những khát khao, ham muốn dục tính, những phụ nữ bộc lộ từ âm thầm đến mãnh liệt bản năng giới tính. Đó là Sa Ly trong *Miền hoang* (Sương Nguyệt Minh), mặc dù nhân vật nữ này là công cụ nhục dục cho tàn quân Pol Pot nhưng sâu thẳm bên trong Sa Ly vẫn khao khát được thỏa mãn xác thịt theo cách của một “Con Người” chứ không phải như một con thú. Hay nhân vật bí ẩn mang tên Sơn Phấn trong *Hoang tâm* (Nguyễn Đình Tú) được miêu tả trong trạng thái gọi tình, chủ động trong chuyện giao hoan xác thịt, sử dụng hành vi tính giao để cứu lấy cơ thể gầy gò, yếu đuối và loạn tâm của người đàn ông trở về từ chiến trường Tây Nam lửa khói. Nguyễn Tam Mỹ cũng đã xây dựng thành công kiểu nhân vật nữ với bản năng tính dục trong tiểu thuyết *Dưới tán rừng thốt nốt*. Hai cô gái Khmer Sô Khây và Krolanh trong tác phẩm đều sở hữu vẻ ngoài gọi cảm nhưng tính cách lại hoàn toàn trái ngược nhau. Một bên là Sô Khây giản dị, tế nhị và ít nhiều mang trên mình nét đẹp truyền thống; một bên là Krolanh táo bạo, mãnh liệt, hiện đại, sẵn sàng hiến dâng thân xác cho người lính tình nguyện Việt Nam mà cô đem lòng mến yêu. Mọi hành vi khiêu gợi của Sô Khây và Krolanh đều hướng về Phiên, nhất là Krolanh, một cô gái có chủ đích khi tiếp cận và phô bày hình thể trước mắt Phiên. Tuy nhiên, những ham muốn tính dục và nỗ lực của hai cô gái Khmer đều không được Phiên đáp lại vì bất cứ khi nào Phiên rung động thì cái “Siêu Tôi” lại trỗi dậy và chế ngự bản năng Phiên. Hai cô gái rơi vào trạng thái dồn nén tính dục cực độ.

Đối với Sô Khây và Krolanh, khát khao được giải tỏa ấn ức tính dục bị dồn ép không phải vì những khoái cảm trần tục hay sự thỏa mãn các bộ phận sinh dục như cách hiểu thông thường. Khát khao đó được tạo thành từ tình yêu sâu sắc và sự ngưỡng mộ của hai cô gái Khmer dành cho anh lính tình nguyện Việt Nam. Những năm tháng đất nước Campuchia chìm trong nỗi đau diệt chủng của Khmer Đỏ,

quân tình nguyện Việt Nam đã không tiếc máu xương để hỗ trợ, cứu lấy một dân tộc sắp sửa bị hủy diệt. Bởi thế, hình tượng “bộ đội nhà Phật” (cách gọi quen thuộc của người Khmer dành cho lính tình nguyện Việt Nam) trở nên đẹp hơn trong mắt dân tộc Campuchia. Nhân vật Phiên trở thành “mẫu người lý tưởng” của hai cô gái, thúc đẩy những ước muốn hiến dâng bất tận. Freud đã lý giải hoạt động tinh thần của con người bị chi phối bởi hai nguyên tắc: nguyên tắc khoái cảm và nguyên tắc thực tế. Tác giả Trần Thanh Hà trong quyển *Học thuyết S. Freud và sự thể hiện của nó trong Văn học Việt Nam* đã làm rõ sự tác động qua lại của hai nguyên tắc nói trên, từ đó chỉ rõ trạng thái tinh thần hoặc biểu hiện cụ thể của con người khi rơi vào trường hợp đời sống tính dục không được thỏa mãn. Trần Thanh Hà (2008) cho rằng: “Trong nhiều hoàn cảnh thì đam mê tính dục bị chèn ép. Do bị chèn ép, nguồn năng lượng libido đòi hỏi phải được giải thoát ra ngoài, khi không giải thoát ra ngoài thực tại thì nguồn năng lượng này sẽ giải thoát ngay trong bản thân con người và tạo ra chứng nhiễu tâm” [9]. Ở nhân vật Sô Khây và Krolanh, khi những ẩn ức tính dục được dồn nén dữ dội nhưng bị “nguyên tắc thực tế” (khả năng của con người nhằm trì hoãn không hưởng thụ những khoái cảm trực tiếp vì lý do đạo đức, luân lý, pháp luật, tôn giáo...) kìm nén, hai nhân vật nữ này càng quyết liệt hơn để phá vỡ “nguyên tắc thực tế”. Với nhân vật Sô Khây, hành vi khỏa thân trước mặt Phiên một cách có chủ đích là hành vi khoe mẽ nhằm kích thích bản năng đàn ông ở Phiên trở dậy: “Em tự nhiên đến hồn nhiên khiến tôi phì cười. Em cũng cười. Và chiếc xà rộng rơi xuống sàn nhà. Tôi chết lặng. Em đứng khỏa thân trước mắt tôi. Cơ thể thanh tân tràn đầy sức sống với những đường cong tuyệt mỹ làm tôi sững sờ. Mớ lông mu đen mượt và đôi bầu vú tròn căng sẵn chắc như thoi miên người đôi điện” [8]. So với nhân vật Sô Khây thì cô gái Krolanh có phần bạo dạn hơn bởi Krolanh không chỉ trong trạng thái lỏa thể trước mặt Phiên để phô diễn vẻ đẹp và nét gợi cảm với “cặp vú tròn căng”, “mớ lông mu ở giữa hai chân loãn xoắn đen mượt như nhung” [8] mà còn chủ động “cầm tay Phiên đặt lên bầu vú bên trái” [8]. Thậm chí, trong đêm hội romvông, nhân vật Krolanh còn chủ động khám phá cơ thể của người lính trẻ mà cô đắm say:

“cô nàng mở dây thắt lưng, tụt quần tôi ra, úp cái bát vào hạ bộ” [8]. Hành động táo bạo này càng minh chứng cho sự trở dậy của bản năng tính dục, khát vọng khám phá để thỏa mãn sự tò mò cơ thể mẫu người lý tưởng và giải thoát năng lượng “libido” bên trong các cô gái. Có thể thấy rằng, Nguyễn Tam Mỹ nhận ra cuộc đấu tranh giữa phần “Con” và phần “Người” trong con người cá nhân của hai cô gái Khmer. Bởi dù là đàn ông hay phụ nữ thì tất cả đều có nhu cầu được thỏa mãn ham muốn tính dục, giải phóng năng lượng “libido” để tìm được cảm giác thoải mái nhất trong đời sống.

Trần Thanh Hà (2008) cho rằng: “Bởi vì, con người sống gồm các bản năng. Xu hướng của các bản năng là luôn luôn vươn lên chiếm đoạt những cái khác tức là cái ấy luôn muốn làm chủ cái tôi và siêu tôi. Nhưng cái tôi không bao giờ cho cái bản năng xâm nhập vì có hàng rào ngăn cách giữa siêu tôi và cái ấy” [9]. Trong tiểu thuyết *Dưới tán rừng thốt nốt* của Nguyễn Tam Mỹ, điểm tương đồng trong phần vô thức của các nhân vật (Phiên, Sô Khây, Krolanh) là khát vọng vượt qua những rào cản, định kiến của xã hội và quy định nghiêm ngặt đặt ra cho người lính tình nguyện và phụ nữ Khmer. Tuy nhiên, khát vọng ấy khó có thể thực hiện được khi cái “Nó” vẫn chưa đủ “lực” để vượt qua cái “Siêu Tôi”. Song, điều này vô tình lại tạo ra cơ hội cho những ham muốn tính dục được nén chặt hơn nữa như một chiếc lò xo, đến một thời điểm thuận lợi cái “Nó” sẽ trở dậy và phá vỡ mọi luật lệ mà cái “Siêu Tôi” đặt ra cho mỗi nhân vật.

2.2.2. Những hành vi nổi loạn

Freud đã từng chỉ rõ những nguyên nhân chính dẫn đến những kiểu tình dục không bình thường, chẳng hạn như sự ngăn cấm của xã hội, những định kiến không cho hành vi tình dục bình thường được thỏa mãn hoặc bẩm sinh con người đã có khát vọng thỏa mãn tính dục một cách bất bình thường. Đáng nói đến là những quan niệm về đạo đức, luân lý, phong tục, hệ thống luật pháp,... đã cản trở hành vi tính dục bình thường của con người. Từ đó, con người phải sống trong sự ức chế tình cảm, tâm lý nặng nề, thường xuyên rơi vào trạng thái chán nản, hụt hẫng, mất năng lượng, thậm chí có thể loạn tâm. Tất cả trở thành “lực đẩy” cái “Nó” vượt mặt cái “Siêu Tôi”, từ dồn nén tính dục chuyển sang thực hiện hành vi tính giao một

cách sôi nổi, bất chấp cả đạo đức, luân lý (sự kiểm duyệt của cái “Siêu Tôi”).

Trong tiểu thuyết *Dưới tán rừng thốt nốt* của Nguyễn Tam Mỹ, vấn đề tính dục xuất hiện như một diễn ngôn khẳng định. Những hành vi nổi loạn sau thời gian dồn nén tính dục của các nhân vật cho thấy thái độ đi ngược lại với quy định chặt chẽ đặt ra cho lính tình nguyện Việt Nam và phụ nữ Khmer. Xét về mặt luật pháp, việc lính tình nguyện có quan hệ bất chính với phụ nữ Khmer là vi phạm điều luật và “bị Lục Tà xử bắn” [8]. Vấn đề này trùng khít với quan điểm của Trần Thanh Hà: “Tính dục tự nhiên không xuất hiện ngẫu nhiên tự do mà nó phụ thuộc ở điều kiện xã hội, nền văn hóa văn minh của một thời đại nhất định. Điều này có nghĩa là văn hóa, thời đại không phải là rào cản để ngăn cấm những ham muốn vốn luôn tồn tại ở con người; mà thực tế, những quan niệm, quy định giúp con người sống lành mạnh hơn, hài hòa hơn” [9]. Thật chất, việc “Lục Tà” đặt ra “9 điều quy định” trong đó có quy định ngăn cấm lính tình nguyện quan hệ xác thịt với phụ nữ Khmer không phải là hoàn toàn vô lí. Thực tế đã có nhiều câu chuyện xót xa xảy ra khi lính tình nguyện quan hệ bất chính với phụ nữ Khmer. Chắc chắn người lính tình nguyện sẽ trở về cố quốc ngay sau khi thực hiện nghĩa vụ quốc tế, hiếm khi xảy ra trường hợp người lính tình nguyện chấp nhận ở lại Campuchia để cùng phụ nữ Khmer xây dựng hạnh phúc. Vì vậy, để tránh xảy ra những hậu quả xót xa, “Lục Tà” đã đặt ra những quy định nghiêm ngặt, nói một cách sâu xa là chế ngự bản năng tính dục của con người. Tuy nhiên, xét về mặt bản năng, việc nhân vật Phiên và cô gái Sô Khây thực hiện hành vi tính giao chứng tỏ một điều: dục tính là một phần tất yếu của cuộc sống, nhu cầu được thỏa mãn tình dục của mỗi người là nhu cầu chân chính, rất Người. Chính tính dục đã góp phần tôn vinh con người, giúp cho con người nhận thức một cách đầy đủ giá trị sự tồn tại của mình, đồng thời có xu hướng tận hưởng, tận hiến cuộc sống bằng những cảm xúc tinh khôi và thiêng liêng nhất.

Bằng ngôn từ gợi cảm, Nguyễn Tam Mỹ đã miêu tả chân thật và xúc động những hành vi tính dục nổi loạn của các nhân vật trong tiểu thuyết *Dưới tán rừng thốt nốt*, đặc biệt là nhân vật Phiên. Sau bao lần từ chối sự gọi mời của

hai cô gái Khmer Sô Khây và Krolanh, cuối cùng nhân vật Phiên đã táo bạo thực hiện hành động tính giao với Sô Khây. Đây chính là kết quả tất yếu của dồn nén tính dục, minh chứng cho việc dồn nén càng mạnh, ản ức càng nhiều thì khi mọi ham muốn bùng phát vượt qua sự kiểm duyệt gắt gao của cái “Siêu Tôi” nó sẽ chuyển hóa thành hành động mạnh mẽ như một sự bù đắp những thiếu hụt trước đó. Khi nghiên cứu tính dục theo quan điểm của Freud, Henry Miller cho rằng: “Sự phát triển nhân cách chủ yếu là sự phát triển bản năng tính dục” [10]. Đặt vào trường hợp của Phiên và Sô Khây, sự nổi loạn dục tính đồng thời là biểu hiện của “sự phát triển nhân cách”, gọi những cảm xúc rất đẹp trong mỗi con người. Nguyễn Tam Mỹ thật khéo léo khi để cho những hành vi nổi loạn xảy ra trước lúc nhân vật Phiên phục viên, trở về quê hương và rời xa mảnh đất Campuchia mà Phiên yêu như máu thịt. Thời khắc thiêng liêng đã góp phần làm cho giây phút “nổi loạn” của Phiên trở nên thiêng liêng hơn. Việc nhân vật Phiên và Sô Khây thực hiện hành vi tính dục đã vượt qua sự thỏa mãn những khoái cảm ở bộ phận sinh dục một cách trần tục mà đan cài vào đó là sự thăng hoa trong cảm xúc, tình yêu bất tận và sự xoa dịu những vết thương trong tâm hồn của nhân vật Sô Khây sau bao ngày rơi vào cô đơn, ản ức. Không để ý đến những quy định chặt chẽ, hình ảnh phồn thực và tình yêu mãnh liệt của Sô Khây đã “làm vỡ òa chế ngự kìm nén” [8] trong Phiên, “Cả hai lao vào nhau, quấn riết lấy nhau. Rồi một luồng sinh khí phóng thoát khỏi cơ thể khiến tôi cảm thấy người nhẹ bẫng chơi vơi” [8]. Nhà văn miêu tả kĩ càng nhưng không thô tục, mạnh mẽ nhưng không gây cảm giác kinh sợ cho người đọc. Dấu ấn tín ngưỡng phồn thực xuất hiện trong vô thức của Nguyễn Tam Mỹ và chi phối ngòi bút nhà văn, buộc nhà văn phải cho Phiên vi phạm “9 điều quy định” cấm kỵ, hòa quyện bản ngã và bản thể trong khoái lạc. Mặc dù Phiên đã vi phạm “9 điều quy định” của lính tình nguyện, song nhìn từ góc độ phân tâm học, cuộc giao hoan thể xác giữa Phiên với Sô Khây thật nhân văn chứ không hề đáng trách vì nó là sự giao hợp giữa cảm giác và cảm xúc, giữa tình dục và tình yêu. Về người phụ nữ, hành vi nổi loạn ấy được sinh thành từ tình yêu, sự tự nguyện hiến dâng của Sô Khây. Mặc dù Sô

Khây biết rằng người lính tình nguyện mà cô yêu thương sẽ trở về Việt Nam sau khi cuộc chiến kết thúc, tuy nhiên Sô Khây vẫn chấp nhận và “Áp khuôn ngực trần vào mặt tôi, em khẽ cười. Mười phút sau, cả hai lại vồ vập xoắn vặn lấy nhau. Lâu, rất lâu, em và tôi mới chịu rời ra. Em mãn nguyện, cười tươi như hoa” [8]. Rõ ràng, nhân vật này cảm thấy mãn nguyện bởi cô đã yêu Phiên từ lâu, bằng trái tim sôi nổi và nhiệt huyết của tuổi trẻ. Một cô gái chủ động, khát khao được yêu và khát khao được ân ái với người mình yêu như Sô Khây đáng được trân trọng. Ở người phụ nữ nói chung, tình dục không phải là cảm giác thoáng qua, không phải là sự hưng phấn nhất thời mà là cảm xúc trong trẻo và khoáng khắc vô cùng thiêng liêng. Tình yêu của người phụ nữ trong văn chương thường gắn liền với sự hiến dâng bất tận.

Đối với nhân vật Phiên, hành vi tính dục nổi loạn khiến cho người đọc có cảm giác bất ngờ ấy chính là tội lỗi: “Lẽ ra, anh không nên... Bởi ngày mai anh rời khỏi nơi này” [8]; nhưng đối với Sô Khây, tình dục, những cử chỉ âu yếm và chiếm đoạt thân xác từ Phiên lại chính là món quà vô giá trước khi Phiên về nước. Rõ ràng, dục tính là một nhu cầu tự nhiên, là dạng bản năng vốn có của con người. Việc Nguyễn Tam Mỹ giúp nhân vật giải tỏa ản ức tính dục là **điddieunhana** văn và hoàn toàn phù hợp với quy luật tự nhiên. Dù ở một số trường hợp để được thỏa mãn ham muốn con người phải nổi loạn để vượt qua những ranh giới cấm đoán, tuy nhiên điều này không phải xấu xa và đáng lên án. Khi hành vi tính dục được thực hiện mà cội nguồn là tình người, tình yêu, khát khao giải phóng bản năng thì nó đáng được trân trọng.

Với việc mạnh dạn bộc lộ những hành vi tính dục nổi loạn, nhân vật trong tiểu thuyết *Dưới tán rừng thốt nốt* của Nguyễn Tam Mỹ thực sự được sống đúng với bản ngã, hiện lên một cách chân thật và đời thường nhất. Ở phương diện tính dục, Nguyễn Tam Mỹ đã xây dựng hơn hai trạng thái tồn tại nối đuôi nhau trong cùng một nhân vật. Từ những khát khao tính dục đến trạng thái cô đơn, ản ức vì không được thỏa mãn, cuối cùng là sự giải phóng năng lượng “libido”. Đặt trong sự so sánh, mặc dù cả hai cô gái Khmer là Krolanh và Sô Khây đều khát khao tính dục và rơi vào trạng thái cô đơn, ản ức, song chỉ có mỗi nhân vật Sô Khây

là được giải phóng năng lượng “libido”. Nhân vật Krolanh là minh chứng rõ nét nhất cho kiểu nhân vật cô đơn, ản ức. Dĩ nhiên sự cô đơn, ản ức của Krolanh không đến nỗi quặn quai đau khổ hay tìm cách nổi loạn để trả thù lại những ản ức, cô đơn. Nguyễn Tam Mỹ đã tạc dựng nên sự cô đơn đầy nữ tính của Krolanh, nhân vật này cảm thấy buồn bã và hụt hẫng khi “cái người ta tự nguyện cho mà không chịu nhận, dù rằng rất muốn” [8]. Nỗi buồn như tảng đá lớn đè nặng lên tâm hồn của Krolanh. Có thể thấy, Nguyễn Tam Mỹ đã khắc họa cả ba nhân vật bản năng tính dục, nhưng nhà văn chỉ để cho hai nhân vật được thỏa mãn những ham muốn, nhân vật nữ còn lại thì không. Thật ra cũng không nên nhìn nhận phiến diện nhà văn “ưu ái” cho Sô Khây hay Krolanh hơn. Quan trọng hơn hết là nhà văn dám bộc bạch những điều tế nhị, thuộc về bản năng, góc khuất của mỗi người, bản lĩnh phơi bày hiện thực trần trụi. Tiểu thuyết *Dưới tán rừng thốt nốt* vì thế mà có tính nhân văn sâu sắc.

Như vậy, những hành vi nổi loạn của các nhân vật trong tiểu thuyết *Dưới tán rừng thốt nốt* suy cho cùng không mang tính chất tiêu cực mặc dù các nhân vật đã vi phạm nguyên tắc cấm đoán. Bản năng tính dục luôn tồn tại bên trong con người, điều đáng nói là tính dục, tình dục phải luôn song hành với những cảm xúc yêu đương, cảm giác thăng hoa và sự tự nguyện hòa quyện xác thịt, hiến dâng cho đối phương. Khi đó, những hành vi tính dục nổi loạn mới thực sự được trân trọng.

3. KẾT LUẬN

Thông qua nhân vật bản năng tính dục trong tiểu thuyết *Dưới tán rừng thốt nốt* của Nguyễn Tam Mỹ, có thể thấy cái tôi của tác giả trong tiểu thuyết về đề tài chiến tranh biên giới có nhu cầu bộc lộ những ản ức, dồn nén vô thức ấy dưới dạng những sự kiện, hình ảnh mà trong đối thoại thông thường có lẽ đây là một vấn đề nhạy cảm, khó nói.

Trong phạm vi nhân vật với đời sống tính dục, kiểu nhân vật dồn nén tính dục, cô đơn ản ức và kiểu nhân vật vì khát khao tính dục nên có những hành vi nổi loạn đã hiện rõ dưới ánh sáng lý thuyết phân tâm học của Freud. Hơn ai hết, Freud là người đề cập nhiều đến vấn đề tính dục, với ông, tính dục không chỉ là một thứ “gia vị” của cuộc sống mà là thuộc tính, bản chất của một con người. Dưới góc nhìn phê

binh phân tâm học, chúng ta có thể đi sâu vào thế giới vô thức của con người trong tiểu thuyết *Dưới tán rừng thốt nốt*. Từ đó phát hiện và giải thích được kiểu nhân vật bản năng tính dục mà Nguyễn Tam Mỹ xây dựng.

Điểm gặp gỡ của hầu hết các tiểu thuyết trong mảng sáng tác về đề tài chiến tranh biên giới Tây Nam là yếu tố tính dục, kiểu nhân vật với đời sống tính dục cuồng nhiệt, quyết liệt, xem tính dục là một phần của cuộc sống, góp phần làm nên ý nghĩa trọn vẹn của sự tồn tại. Việc nhà văn lồng ghép vấn đề tính dục vào tiểu thuyết lịch sử không nhằm mục đích kích thích trí tò mò của người đọc hoặc mục đích thương mại. Ngược lại, vấn đề tính dục trong tiểu thuyết viết về cuộc chiến đấu chống chế độ diệt chủng Khmer Đỏ được các tác giả thể hiện một cách văn minh, chân thật trần trụi nhưng vẫn mang tính thẩm mỹ cao. Yếu tố tính dục trong tiểu thuyết về chiến tranh biên giới cũng chính là màu sắc phân tâm học, dấu ấn của tiểu thuyết hiện đại phương Tây.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Sigmund Freud, 2016: *Cái Tôi và cái Nó* (Thân Thị Mận dịch). Nxb Tri Thức, Hà Nội, 126 tr.
[2] Lê Nguyên Cẩn, 2018: *Diện mạo phê bình văn học phương Tây thế kỷ XX*. Nxb Đại học Sư phạm, Hà Nội, 404 tr.

[3] Foucault, Michel, 1978: *The History of Sexuality*, Vol.1. Pantheon Books, New York, pp. 105.

[4] Vũ Thị Trang, 2020: *Phê bình phân tâm học - Phía của những ám ảnh nghệ thuật*. Nxb Khoa học Xã hội, Hà Nội, 415 tr.

[5] Phan Tuấn Anh, 2019: *Văn học Việt Nam đổi mới - Từ những điểm nhìn tham chiếu*. Nxb Văn hóa Văn nghệ, Thành phố Hồ Chí Minh, 283 tr.

[6] Lại Nguyên Ân, 2017: *150 Thuật ngữ văn học*. Nxb Văn học, Hà Nội, 587 tr.

[7] Sigmund Freud, 2020: *Phân tâm học Nhập môn* (Nguyễn Xuân Hiếu dịch). Nxb Văn học, Hà Nội, 403 tr.

[8] Nguyễn Tam Mỹ, 2017: *Dưới tán rừng thốt nốt*. Nxb Đà Nẵng, Đà Nẵng, 222 tr.

[9] Trần Thanh Hà, 2008: *Học thuyết S. Freud và sự thể hiện của nó trong văn học Việt Nam*. Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội, 355 tr.

[10] Henry Miller, 2008: *Thế giới tính dục* (Hoài Khanh dịch). Nxb Văn hóa Sài Gòn.

[11] Nhiều tác giả, 2009: *Nghiên cứu Văn học Việt Nam - Những khả năng và thách thức*. Nxb Thế giới, Hà Nội, 434 tr.

[12] Hồ Thế Hà, Nguyễn Thành, 2014: *Phân tâm học với văn học*. Nxb Đại học Huế, 525 tr.

A STUDY ON SEXUAL DESIRE IN “DUOI TAN RUNG THOT NOT” WRITTEN BY NGUYEN TAM MY

Pham Khanh Duy
Can Tho University

Abstract: *Sexual desire is one of the issues that attract attentions in modern Vietnamese literature. There has been a strong focus on building a character with a strong sexual instinct and what if this desire is not satisfied. These sufferings include rebellious behaviors, loneliness and negative reactions. This study employed theory of sex in psychoanalysis to research the characters. From there, this study showed that there is a big writer's interest in the individuals suffering from war in Cambodia from 1979 to 1989.*

Keywords: *Novel, sexual desire, psychoanalysis, border war.*

Ngày nhận bài: 18/01/2022. Ngày nhận đăng: 13/6/2022.

Liên lạc: Phạm Khánh Duy; email: duygiangvienngovan@gmail.com